

MUZIKINIO UGDYMO STIPRINIMAS POPULIARIAJA MUZIKA

Anotacija. Straipsnyje aptariamos muzikinio ugdymo stiprinimo galimybės puoselėjant jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokinių vertybines nuostatas integruojant populiariąją muziką: pagrindžiant jas pedagoginės minties bei psichologinėmis raidos teorijomis, remiantis tyrimo rezultatais, aptariamos mokinių muzikinės veiklos ir vertybinių nuostatų formavimosi sąsajos bei tobulinimo galimybės.

Esminiai žodžiai: vertybinis ugdymas, vertybinės nuostatos, populiarioji muzika.

Aktualumas. Vertybių svarba ugdymo procese yra akivaizdi daugelio šalių švietimo politikos strategams bei praktikams. Vertybinės nuostatos įvardijamos prioritetiniais uždaviniais strateginiuose dokumentuose ir atliepia naujus iššūkius švietimui – sparčią mūsų šalies socialinio ir ekonominio gyvenimo kaitą bei besiplečiančias galimybes įgyvendinti švietimo naujoves. Todėl, keliant ugdymo tikslus, svarbu atsižvelgti į visus veiksnius, galinčius daryti poveikį juos įgyvendinant, išlaikant paties mokinio santykį su pažįstama tikrove. Šiame kontekste pradinis muzikinis ugdymas patraukliomis veiklos formomis, integruojant populiariąją muziką, gali padėti puoselėti mokinio vertybinių nuostatų, gebėjimų, žinių bei supratimo plėtotę integraliam ugdymo procese (*Bendrosios programos*, 2009). Kaip teigia E. Martišauskienė, V. Tavoras (2012), „ugdyti vertybines nuostatas – tai tiesiogiai žadinti mokinių vertybinį santykį su viliojančia ir pažįstama mokiniams muzikos aplinkos realybe. Šiuo požiūriu atsiskleidžia ir muzikos pedagogo ugdomosios galios svarba, sudarant optimalią edukacinę situaciją pažvelgti ir į savo vidų bei „iš savęs pažinimo susidaryti vertybių rinkinį“ [27, p. 181].

Anot M. Barkauskaitės (2006), nuolat kintančio postmodernistinio pasaulio kontekste ypatingą vietą užima asmens savarankiškumas, jo dorinė branda ir įvairialypė šiuolaikinė kompetencija. Pasirinktos problemos aktualumą lemia jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokinių domėjimasis populiariąja muzika ir prieštaringai vertinamas jos poveikis. Šios muzikos poveikio problemos mažai tyrinėtos Lietuvoje, daugiau edukacinių aspektų atskleidžiama kitų šalių mokslininkų darbuose [8; 10; 12; 14; 23 ir kt.]. Lietuvoje nemažai dėmesio skiriama bendrųjų vertybinių nuostatų plėtotei [2; 6 ir kt.], sudaromas ikimokykli-

nio amžiaus ir pradinių klasių mokinių vertybinių nuostatų vaizdas [3; 15 ir kt.], muzikos edukologų atliekami tyrimai atspindi erdvią muzikinio ugdymo situaciją [4; 13; 19; 21; 24; 25 ir kt.]. Žvelgiant į šių laikų asmeninius ir profesinius siekius suvokti populiariosios muzikos vertybinį patrauklumą, kuris tenkina mokinių poreikius, išsiskiria viena aktualių šiuolaikinės muzikos pedagogikos problemų – jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokinių vertybinių nuostatų ugdymas aktyviai integruojant populiariąją muziką.

Tyrimo objektas – jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokinių muzikinis ugdymas integruojant populiariąją muziką.

Tyrimo tikslas – atskleisti muzikinio ugdymo stiprinimo galimybes integruojant į šį procesą populiariąją muziką.

Tyrimo uždaviniai: 1) remiantis mokslinė literatūra atskleisti muzikinio ugdymo stiprinimo galimybes puoselėjant jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokinių vertybines nuostatas bei integruojant populiariąją muziką atsižvelgiant į pedagoginės minties ir psichologinių raidos teorijų kontekstą; 2) pateikti jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokinių vertybinių nuostatų ugdymo pedagogines prielaidas pritaikant populiariąją muziką.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, ugdymo(si) projektas, anketinė apklausa, statistinė tyrimo duomenų analizė.

Tyrimo organizavimas ir metodika. Atlikta mokinių anketinė apklausa analizuojant muzikinio ugdymo stiprinimo galimybes, siekiant nustatyti mokinių muzikinės veiklos, požiūriu į populiariąją muziką ir vertybinių nuostatų formavimosi sąsajas. Klausimynas buvo sudarytas iš socialinių demografinių ir konstrukto (tiriamąjo objekto) klausimų. Tyrime apklausti keturių miestų (6 mokyklų) ir trijų rajonų (5 mokyklų) II–IV klasių mokiniai. Respondentai anketinei apklausai atrinkti atsitiktinės atrankos būdu, apskaičiavus atrankinės visumos dydį nuo generalinės tiriamųjų visumos. Iš viso apklausta 726 mokiniai. Lyties požiūriu 57,0 proc. sudarė mergaitės, 43,0 proc. – berniukai.

Ugdymo projektas atliktas trijose pradinėse (antroje, trečioje, ketvirtoje) klasėse ir tęsėsi vienus mokslo metus. Organizuojant ugdymo projektą svarbiai laikyta A. Piličiausko (1998) idėja – *asmeninės prasmės*

metodas. Laikytasi nuostatos, kad emocinis išgyvenimas (emocinė pajauta) yra svarbi muzikos pažinimo grandis. Ugdymo(si) projekto metu buvo siekiama, kad klausant populiariosios muzikos patirti muzikiniai išgyvenimai skatintų žavėtis humaniškomis vertybėmis, kitaip tariant, kad „bendravimas“ su muzika padėtų formuoti jausmų ir proto dialogą, kad mokinys galėtų keliamus savuosius idealus sąmoningai apibrėžti, kuo dažniau juos prisimintų ir apie tai susimąstytų. Pamokose buvo natūraliai gvildenamos mokinių gyvenimo aktualijas atitinkančios temos taikant gėrio, grožio, tiesos kriterijus, t. y. vaikai tarsi „įeina“ į muzikinį paveikslą, veikia įsivaizduojamoje situacijoje, išgyvena savo jausmus per muzikos turinį, siekia išsiaiškinti kūrinyje užkoduotų išgyvenimų reikšmę, jų plėtotę. Be to, mokiniai jau turi sukaupę tam tikrą muzikinį intonacijyną, todėl projekto metu buvo skatinami pasidalyti turimomis muzikinės patirties žiniomis (mėgstami atlikėjai, muzikos žanrai ir pan.), jas aptarti, sisteminti, papildyti. Atsižvelgiant į mokinių muzikinius interesus, buvo parinkti išraiškingi kūriniai, kad jų mėgstamų kūrinių nuotaika stiprintų išgyvenimų įtaigumą. Keliant konkrečius ugdymo tikslus buvo siekiama, kad žinios sietųsi su mokinių praktine veikla, būtų lyg natūraliai jų „atrandamos“ ir įsisąmoninamos, kartu ugdomas gebėjimas žvelgti į skirtingų rūšių muziką, kaip ir į skirtingus žmones ar reiškinius, iš įvairių pozicijų, tolerantiskai, nešabloniskai. Laikytasi nuostatos, kad verbalizacija, arba išgyvenimų įvardijimas, yra svarbi pedagoginė priemonė muzikos poveikiui pažinti. Ji parodo mokinių gebėjimą reaguoti į muzikos intonavimą, patį percepcijos procesą daro kontroliuojamą, o jo turinį – materialų [19].

Vertybinio ugdymo prielaidos. Anot B. Bitino (2000), bendrasis vertybių sistemos rinkimosi pagrindas yra vertybės emocinis reikšmingumas individui, t. y. vertybių internalizavimo procese emocijoms priklauso vaidmuo, analogiškas mąstymo vaidmeniui mokymosi procese. Kita vertus, elgsenos vidinė varomoji jėga yra motyvacija – visuma individo nuostatų, įsitikinimų, poreikių, kurie nusako asmenybės pozicijos psichologinę sandarą. Ugdymo(si) projekte svarbia laikyta asmeninės prasmės pedagoginė idėja atskleidžiama įprasminta kai kurių psichologinių raišdos teorijų kontekstuose.

Psichoanalitinės teorijos pradininko Z. Froido (Z. Freud) teigimu, vaiko saviraidą lemia identifikavimasis su kitais asmenimis, kurių savybes ir elgseną pasisavina atitinkamu lygmeniu [6]. Ugdymu, ypač latentiniame periode, gali būti stimuliuojama pozityvi įgimtų jėgų raiška, siekiama pozityvių poreikių integravimosi į mokinio intelekto ir emocijų sritį. Šiuo atžvilgiu pedagogo asmenybė tampa svarbiu, viso po-

veikio sėkmę lemiančiu veiksniu, o keliami auklėjamieji tikslai – vertybinės nuostatos – sviri gairė organizuojant mokymo procesą. Pasisavindamas mokytojo savybes kaip išorinės aplinkos veiksnius, mokinys susiformuoja vidinių jėgų raiškos kriterijus, atitinkančius jo elgesio motyvus. Kita vertus, asmenybė formuojasi socialinių ryšių kontekste, t. y. socialiniai veiksniai turi įtakos vidinių jėgų raiškai. Tad E. Eriksonas (E. Erikson, 2000) pabrėžė asmenybės biosocialinį pobūdį – įgimtą gebėjimą prisitaikyti prie kintančių sąlygų. Jis nurodo, kad vaiko asmenybės augimą lemia mokėjimas išspręsti konfliktines situacijas, savojo „aš“ pažinimas, bendravimas su kitais įvairiose situacijose. Tad ugdymo(si) projekto kontekste, mokiniai, norėdami suprasti populiariosios muzikos priemonėmis išreikšiamą žmonių dvasinį pasaulį, turėjo būti ypatingi muzikinės veiklos dalyviai: emociškai ir intelektualiai aktyvūs, suprantantys, kad muzika tarytum kalba apie vidinį žmogaus gyvenimą, gyvenimišką patirtį, kurioje ir patys dalyvauja. Muzikinę veiklą aktyvino informatyvių ir lakoniškų klausimų kompleksas, apimantis įvairias mokinių gyvenimo sritis ir aktualias jų problemas. Verbalizuodami patirtus muzikinius išpuodus, mokiniai suteikė jiems asociacijų reikšmes, kurios tuo metu jiems aktualios, reikšmingos ar pageidaujamos, atspindi jų emocinę būseną, gyvenimišką patirtį, t. y. buvo įvardijamas išgyvenimų asmeninis prasmingumas. Kartu verbalizavimas eksponavo mokinio, kaip suvokėjo, pastangas gilinti savo žinias, tobulinti charakterį, elgseną, gyvenimo būdą, o mokytojui nurodė ugdymo proceso planavimo, modeliavimo, vertinimo kryptis bei tinkamiausių mokymo(si) metodų, priemonių pasirinkimą. Taigi mokinio asmenybės tapsmas glaudžiais vertybiniais santykiais siejamas su aplinkiniu pasauliu, kuriame populiarioji muzika yra savitas sociokultūrinis veiksnys, vidinių jėgų raiškos šaltinis. Kitaip tariant, dėl muzikos poveikio suvokta ir įprasminta vertybė iš normatyvo gali virsti vidiniu stimulu, reguliuojančiu žmogaus elgesį [1].

Ž. Pjažė (J. Piaget, 2002) savo koncepcijoje teigia, kad asmenybė formuojasi elgsenos schemų pagrindu, o šį procesą valdo interiorizacija, t. y. perėjimas nuo išorinių veiksmų prie vidinių (įsivaizduojamųjų). Tuo pagrindu „vaizdiniai-teorijos“ analizuojami pateikiant įvairias atitinkamas situacijas, t. y. mokiniai tam tikrą prasmę identifikuoja save su situacijų personažais. Šiame kontekste muzikos mokytojas tampa galimybių kūrėju, leidžiančiu mokiniams taip sąveikauti su aplinka – žmonėmis, daiktais, idėjomis, – kad mokiniai patys mokytųsi atrasdami ir suvoktų naujus santykių dėsningumus. Anot Ž. Pjažė, vaikai jau nuo septynerių metų pajėgia perimti kitų asmenų vaidmenį, jie pradeda geriau suvokti reišk-

nių priežastis, į situaciją geba žvelgti kito žmogaus akimis. Be to, L. Kolbergo (*L. Kohlberg*) [22] nuomone, šio amžiaus mokiniai išsiskiria hedonistiniu jausmu ir laiko teisingais tuos poelgius, kurie patenkina jų interesus, manydami, kad visa, kas gera, yra malonu, ir kas jiems malonu, yra gera. Autorius siekė atskleisti mąstymo proceso reikšmę ne tiek aktualiu konkrečiau sprendimo pasirinkimu, kiek pasirinkimo vertinimu, parodančiu mąstymo brandimą. Šiuo aspektu emocinis jautrumas yra pagrindinė prielaida veiksmingam muzikiniam ugdymui bei kryptingam vertybinių nuostatų formavimui(si), nes populiarioji muzika, palyginti su kitomis muzikos rūšimis, teikia nemažą hedonistinį poveikį. Remiantis kognityvinės teorijos principais galima išskirti muzikinio ugdymo integruojant populiariąją muziką ypatumus: 1) vaikas gali įvairiais būdais sąveikauti su aplinkos objektais, t. y. įsijauti į muzikos kūrinio intonavimą; 2) mokinys susiduria su situacijomis, kur jis pats siekia atrasti ir konstruktyviai spręsti problemas – muzikinės veiklos nuostatomis grindžiamas muzikos suvokimo procesas; 3) pokalbio-diskusijos metu aptariamai patirti muzikiniai išgyvenimai, modeliuojamos virtualios situacijos, nurodomi prasminiai akcentai, kurie padeda mokiniui susieti naują medžiagą su turima informacija ir susidaryti naują santykių modelį. Šių veiklų sąveika buvo svarbi pasirinktos problemos tyrimui.

Bihevizorizmo teorija akcentuoja, kad nuostatų formavimosi veiksnys yra išmokimas. Daroma prielaida, kad mokinys pats renkasi jam priimtina aplinką ir savo elgesiu ją keičia; išskiriant vertybių internalizavimo etapus: išmokimą stebint ir mokantis reguliuoti savo elgesį. Tokiam mokymuisi reikšmingas skatinimas – pozityvus pastiprinimas, nuoširdus bendravimas pastebint mokinio teigiamas savybes. Neabejotina, ugdymo kokybę lemia vertybinis mokytojo asmenybės brandumas. Mokytojo gebėjimas išklausti mokinius, įvertinti, paskatinti – tai ne tik viena svarbiausių prielaidų mokinių lanksčiam, laisvam mąstymui, bet ir galimų problemų sprendimo būdas. Ugdymo projekto metu aptariama muzikinė veikla parodė, kad muzikos pamokoje mokytojas gali padėti vaikui kurtis pasaulėžiūros pamatus, t. y. įgyti elementarų supratimą apie žmonių gyvenimą dabartyje ar praeityje. Tad įtraukiant populiariąją muziką į visuminį ugdymo procesą, tikslinga atsižvelgti ir į muzikinio ugdymo turinio struktūros tobulinimą. Mokinių susidomėjimas yra ne tik dėmesio išlaikymo sąlyga, bet ir priemonė, padedanti siekti teigiamų norimų ugdymo rezultatų. Ugdymo projekto rezultatai parodė, kad populiariosios muzikos naudojimas pamokoje žadina mokinių susidomėjimą muzikos mokymo(si) procesu.

Visais laikais aktualios humanistinio ugdymo nuostatos nagrinėjančios asmenybę kaip holistinį fenomeną jos saviraidos procese. Anot A. Maslou (*A. Maslow*, 1997) ir K. Rodžerso (*C. Rogers*, 1969), svarbiausias asmenybės bruožas – jos veržimasis į ateitį, siekis laisvai įgyvendinti savo galias. Šia idėja pagrįstu ugdymu siekiama padėti mokiniui suvokti savo poreikius, interesus ir taip skatinti jo asmenybės tapumą ir sklaidą. Partnerystė, demokratinis stilius, žmogiškųjų santykių normos yra svarbiausi pedagoginės veiklos ypatumai. K. Rodžersas pabrėžė, kad sėkmingą vaiko asmenybės augimą ir saviraiškos siekimą skatina aplinkos teigiamas emocinis fonas – pagarbos nuostata. Todėl minėtos koncepcijos pagrindu prasminga, kad muzikos pamokoje vyrautų: 1) nuoširdumas – būti pačiam savimi; 2) nekvestionuojama tolerancija – pedagogo palankumas atsižvelgiant į mokinių poreikius, jų pasirinktas vertybes, mokėjimas kitą žmogų vertinti ir pripažinti tokį, koks jis yra; 3) empatija – įsijautimas, pastangos išsivyventi į kito žmogaus subjektyvią realybę prieš susidarant nuomonę apie jo patyrimo adekvatumą – ir jos pagrindu saugios atmosferos pamokoje kūrimas atskleidžiant savo ir priimant kitų jausmus; 4) muzikinių emocijų potyrių verbalizavimas formuojant bendrųjų žmogaus vertybių supratimą. Šie požymiai, grindžiami tarpusavio supratimu pagrįstais mokytojo ir mokinių santykiais, buvo aktualūs pasirinktos problemos tyrimui. Be to, akcentuojant emocinio fono, vertybinių nuostatų formavimo(si) reikšmę, svarbu, kad mokymo turinys būtų integruotas ir orientuotas labiau ne į galutinį rezultatą, bet į vykstantį procesą padedant mokiniui mokytis. Rekomenduojama sudaryti tokią aplinką, kad mokantis nebūtų bijoma klausti, mokytojas būtų pagalbininkas, rėmėjas, jautrus vaiko interesams. Remiantis prasmingo mokymosi principais muzikiniam ugdymui keliami tikslai:

1. Žmogus turi natūralias galimybes mokytis, o tinkamos sąlygos palaiko įgimtą siekimą atrasti, sužinoti. Tai rodo, kad vaikas yra smalsus, domisi supančiu pasauliu. Patenkinus jo fiziologinius ir dvasinius poreikius, kyla saviraiškos poreikis – pačiam vaikui parodyti, ką jis jaučia, moka, gali. Populiariosios muzikos įtraukimas į ugdymo procesą gali padėti patenkinti mokinių saviraiškos bei saviugdros poreikius. Tačiau svarbu įpratinti mokinius skirti tikruosius poreikius nuo spontaniškų norų.
2. Mokinys įsisąmonina tada, kai suvokia, kad dalykinė medžiaga susijusi su jo asmeniniais tikslais. Savo ruožtu populiarioji muzika galėtų būti priemonė aukštesniam tikslui siekti – konkretinti bendrąsias vertybes atsižvelgus į asmeninius siekius.

3. Daugiausia prasmingai išmokstama realiai veikiant. Mokinys, pats galėdamas veikti, ieškoti informacijos, įgyvendinti keliamas užduotis pajunta asmeninę naudą. Taip įgytos populiariosios muzikos žinios padėtų suvokti save, kitus ir supančią aplinką. Visa tai siejasi su K. Rodžerso teiginiu, kad mokinio, tiesiogiai susidūrusio su praktinėmis, socialinėmis, etinėmis problemomis, mokymasis ypač paspartėja.
4. Geriausiai išsąmoninamos paties mokinio siekiamos žinios ir tos, kurios veikia ne tik mokinio intelektą, bet ir įtraukia visą jo asmenybę. Tokios žinios būna integruotos, susijusios ir su turima informacija, ir su mokinio poreikiais, interesais, vertybėmis. Įvairialypiai organizuojamas muzikinio ugdymo procesas tiesiogiai lemia mokinių muzikinės patirties, muzikos poreikio formavimąsi.

Kaip žinia, susidomėjimas klausytis tam tikros muzikos priklauso nuo mokinių trokštamų išgyvenimų, teikiančių jiems pasitenkinimą, o pamėgtų emocijų trauka kaip specifinių emocijų išgyvenimų poreikis skatina mokinių veiklą, apibrėžia ir pasirenkamos, šiame kontekste ir populiariosios, muzikos klausymąsi ar atlikimą. Vadinas, muzika daro įtaką auklėjimui reikšmingoms bazinėms (baimės, agresyvumo, malonumo) emocijoms [6]. Anot B. Teplovo (*B. M. Теплов, 1961, p. 231*), pagrindinis muzikalumo požymis – muzikos kūrinio turinio emocinis išgyvenimas, t. y. gebėjimas emociškai reaguoti į muziką. Muzikalumui plėtoti jis išskyrė pagrindinių komponentų kompleksą – gabumus (dermės jausmą, muzikinius vaizdinius, ritmo jausmą), kurių lavinimas apima visą psichiką (protinę veiklą, emocijas, vaizduotę ir kt.), sudaro ir lemia ugdymo kokybę. L. Vygotskis (*Л. С. Выготский, 2001*) pabrėžė, kad muzika turi ypatingą poveikį vaiko psichikai, o kiekviena fantazija ar vaizdinys yra „tarsi nepasiekiamas ar įgyvendinamas tikrovės svajonė“, kurią mokytojas gali koreguoti ar padėti mokiniui suvokti. Be to, muzikalumui plėtoti įtakos turi ne tik pedagogai, tėvai, bet ir kiti socialiniai veiksniai [11].

Šiuolaikinė švietimo sistema kaip ir visuomenė kelia tikslą brandinti vaiko asmenybę ir padėti jam suvokti save: ką jaučiu, kas manyje vyksta, ko noriu, ko vengiu; padėti vaikui pasirinkti konkrečius tikslus žengiant kiekvieną mokymosi žingsnį; sudaryti galimybę patirti atsakomybę už savo sprendimus, veiksmus, pasekmes [9]. Jaunesniame mokykliniame amžiuje susiformuoja tam tikra žinių apie save sistema, kuri išoriškai pasireiškia vaiko gebėjimu save vertinti diferencijuotai, argumentuoti, pažvelgti į save kito asmens akimis. Tai gali būti mokytojas, kuris, siekdamas perduoti tradicines vertybes, pripažįstant, kad vaikas

gyvena tam tikrame socialiniame kontekste, iš dalies veikiančiame jo elgesį, pasitiki vaiko galimybėmis atskleisti savąsias galias, mano, jog prasmingas išmokymas galimas tik tada, kai vaikas aktyviai įsitraukia į mokymąsi, integruoja atskirą vertybę į savo vertybių struktūrą, suvokia asmeninę dorovės sąvokų prasmę.

Tyrimo rezultatų aptarimas. Išsakytiems teiginiams iliustruoti pateikiamas dainos „Tu ir aš“ (muz. A. Sabilo, žodž. V. Noreikio) mokymo epizodas taikant asmeninės prasmės idėją.

Prieš dainą buvo teikiama informacija žodžiu – veiklos nuostata „Draugystė“. Kiekvienas norėtų turėti tik gerus draugus ir dalytis džiaugsmu. Kaip malonu, kai kitas stengiasi tave išklausti ir suprasti, gerbia tavo nuomonę ir elgiasi sąžiningai, pasirengęs visada tau padėti ar atlikti ką nors gera. Kiekvieną dieną mums tenka bendrauti su daugybe žmonių. Ir kartais pasitaiko tarpusavio nesusipratimų, nesutarimų, tarpusavio konfliktų, kur stokojama draugiškumo, pagarbos vienas kitam. Norėčiau tikėti, kad tarp jūsų nepagarbaus ar įžeidžiančio poelgio nebūna, juk žmogaus grožį atspindi jo vidinis pasaulis, t. y. jo geri poelgiai. Siūlau pasiklausti šiuolaikinių lietuvių autorių dainos „Tu ir aš“ instrumentinės fonogramos. Klausydamiesi muzikos išvaizduokite draugo ir savo jausmų bei minčių pasaulį. Išsiskauskite, kokius tarpusavio jausmus perteiks muzikos garsai: tikrą draugystę ar nesutarimą ir pan. Pagalvokite, ką galėtumėte pasakyti savo bičiuliui, su kuriuo galbūt susipykote, o gal šiuo metu jis išgyvena patirtą nesėkmę. (Pasiklausius ir aptarus mokomasi dainos melodijos.) Vėliau, išmokus melodiją, pritaikomi euristiniai elementai; atitinkamas draugystės charakteristikas (pvz., perteikdami nuoširdaus draugiškumo savo bičiuliui jausmus...) mokiniai išreiškia keičiant dainavimo išraiškos būdus (balso tembrą, dinaminčius pokyčius, prasminius akcentus, veido mimiką ir pan.); taip suteikiamos galimybės jų saviraiškai.

Suprantant, kad mokymo metodinių versijų gali būti įvairių ir pagrįstų, šiuo atveju parodyta viena populiariosios muzikos taikymo galimybė, siekiant skatinti dorinius mokinių mintijimus, kartu atskleidžiant jų muzikinės raiškos emocinį turinį, leidžiantį išsąmoninti muzikinių sąvokų reikšmę bei apimant specialių muzikinių ir psichomotorinių gebėjimų bei įgūdžių lavinimą. Muzikos pamokoje, be abejo, vyrauja muzika, bet saikingi pedagogo žodžiai atveria plačias galimybes vaikų vaizduotės veiklai, mąstymui, kūrybiškumui, padeda sudaryti palankias sąlygas suvokti muziką, nurodyti vertybinių nuostatų pasirinkimo kryptį. Pamokoje sudaroma galimybė kūrinių klausytis ne vieną kartą, kad mokinys išsiskausytų į muziką, galėtų ją atpažinti, kad atpažinimas jam teiktų džiaugsmo. Šiuo atžvilgiu svarbu, kad populiarioji muzika skatintų vaikų mąstymą ir savi-

raišką, turtintų jų muzikinį žodyną, padėtų puoselėti dorinius idealus. Pasak L. Navickienės (2005), muzikinės veiklos nuostatos padeda muzikos suvokimui ir vėlesniam verbalizavimui suteikti dorinį kryptingumą bei su amžiaus tarpsnių ypatumais siejamų problemų sprendimo galimybę.

Analizuojant muzikinio ugdymo stiprinimo galimybes bei siekiant nustatyti mokinių muzikinės veiklos, požiūrio į populiariąją muziką ir vertybinių nuostatų formavimosi sąsajas buvo atlikta anketinė apklausa. Mokinių buvo prašoma pažymėti labiausiai mėgstamą klausytis muziką. Tyrimo duomenys atskleidė, kad daugiau nei puse tyrime dalyvavusių respondentų nurodė susidomėjimą populiariosios muzikos klausymu (54,1 proc.). Taip pat nustatyta, kad mokiniai prioritetu nurodo ir populiariosios muzikos dainų dainavimą (59,0 proc.). Mažiau klausomasi

akademinės (19,4 proc.), įvairios (17,8 proc.) ir liaudies (8,7 proc.) muzikos kūrinų. Tyrimo rezultatai rodo, kad jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokinių muzikos vertybių skalėje populiarioji muzika užima išskirtinę vietą. Tai leidžia daryti prielaidą, kad teigiama nuostata grindžiamas aktyvus interpretacinis mokinio santykis su populiariaja muzika galėtų plėtoti ne tik praktinės muzikinės veiklos gebėjimus, bet ir jo vertybių pasirinkimą, vertybinio pasaulio kaitą.

Anot A. Piličiausko (1998), muzikos pažinimo „statybinė medžiaga“ yra meniniai išgyvenimai, kurie įprasminami nuoširdžioje, tarpusavio supratimu grįstoje aplinkoje, esant mokytojo ir mokinių pagarboms, geranoriškiems tarpusavio santykiams, todėl siekiant atskleisti mokinių savijautą klasėje, buvo prašoma išskirti bendravimo ir bendradarbiavimo ypatumus (1 lentelė).

1 lentelė

Bendravimo ir bendradarbiavimo ypatumai klasėje

Klasė / Lytis		Klasė			$\chi^2 = X;$ $df = 10;$ $p < X$	Lytis		Iš viso
		II	III	IV		Mergaitės	Berniukai	
Bendravimo ir bendradarbiavimo ypatumai								
Mokinių draugiškumas	Klasė nuolat draugiška ir susitelkusi	29,9	19,6	16,1	$\chi^2 = 54,8;$ $df = 10;$ $p < 0,0001$	21,7	22,1	21,9
	Klasė gana draugiška	27,5	23,9	23,0		26,1	23,1	24,8
	Klasėje nebūna konfliktų, tačiau draugiškumo stokojama	10,8	28,0	23,0		18,8	22,1	20,3
	Klasėje pasitaiko tarpusavio nesutarimų ir nesupratimų	27,8	16,8	25,2		24,2	23,1	23,7
	Klasė nedraugiška, mokiniai susiskaldę į grupes	4,0	5,6	7,3		5,6	5,8	5,6
	Klasėje būdingas mokinių priešiškus, tarpusavio konfliktai	-	6,1	5,4		3,6	3,8	3,7
Mokinių atsakingumas	Mokiniai jaučia atsakomybę už savo klasę	25,1	23,8	21,8	NS	24,6	22,1	23,6
	Dauguma rūpinasi klasės reikalais, tačiau yra ir abejingų	32,3	30,8	29,9		27,5	35,6	31,0
	Mokiniai nepatenkinti neigiamais reiškiniais klasėje, tačiau nerodo iniciatyvos juos šalinti	14,3	12,7	16,1		16,7	11,5	14,5
	Vyrauja nuomonė, kad klasės reikalus reikia spręsti mokytojų nurodymu	15,5	18,2	18,4		18,8	15,4	17,3
	Stengiamasi kuo mažiau informuoti mokytojus apie klasės reikalus	6,0	5,6	5,7		5,1	6,7	5,8
	Kiekvienas mokinytis rūpinasi tik savimi	6,8	8,9	8,1		7,2	8,7	7,8
Tarpusavio pagalba klasėje	Klasėje mokiniai padeda vienas kitam be išorinio skatinimo	34,6	23,8	27,7	NS	30,4	26,9	28,9
	Vienas kitam padeda tik artimi draugai	31,1	28,1	31,0		28,3	32,7	30,2
	Gaunama pagalba tik tada, kai jos prašoma	15,5	21,0	19,5		18,8	18,3	18,6
	Mokiniai padeda vienas kitam mokytojui nurodžius	9,6	15,4	10,3		11,6	11,5	11,6
	Klasėje nėra tradicijos padėti vienas kitam	3,6	5,6	4,6		4,3	4,8	4,5
	Mokiniai nesitiki, kad klasės draugai jiems padės	5,6	6,1	6,9		6,5	5,8	6,2

NS – skirtumas statistiškai nereikšmingas

Kaip rodo atlikto tyrimo duomenys, nustatytas mokinių požiūrio skirtumas į *draugiškumą* klasėje ($\chi^2 = 54,8$; $df = 10$; $p < 0,0001$). Antros klasės nurodomas palankiausias požiūris į mokinių draugiškumą: beveik trys dešimtadaliai (29,9 proc.) pažymi, kad klasė nuolat draugiška, susitelkusi, daugiau nei ketvirtadalis (27,5 proc.) nurodo, kad klasė gana draugiška. Apie ketvirtadalį (23,7 proc.) visų respondentų teigia, kad pasitaiko tarpusavio nesutarimų ir nesusipratimų. Kaip matyti, nemaža dalis mokinių pasigenda mokykloje bendraamžių draugiškų tarpusavio santykių. Analizuojant mokinių *atsakingumą*, panašus požiūris į atsakomybę už savo klasę išryškėja visose klasėse. Aptariant mokinių *tarpusavio pagalbą klasėje*, pastebėta, kad beveik trečdalis (28,9 proc.) visų respondentų nurodo, jog klasėje mokiniai padeda vienas kitam be išorinio skatinimo ir trečdalis (30,2 proc.) nurodo, jog vienas kitam padeda tik artimi draugai. Be to, tarpusavio pagalba klasėje nurodoma ir viena reikšmingiausių sėkmingo mokymosi sąlygų (3 lentelė). Taigi tyrimo duomenys rodo, kad bendraamžiai ir bendravimo reikmė sudaro reikšmingą jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokinio gyvenimo sociume dalį. Todėl muzikos pamokoje

tikslinga apgalvoti mokomosios medžiagos struktūrą, jos pateikimą, sudaryti palankias mokymuisi sąlygas skatinančias aktyvią mokinių veiklą ir bendradarbiavimą, nes dalyvaudamas veikloje, mokinys susiformuoja atitinkamas nuostatas, lemiančias jo elgesio motyvus. Kadangi populiarioji muzika mokinių mėgstama, pažįstama, todėl reikalinga išplėsti muzikos pasaulio pažinimą naujais aspektais panaudojant populiariąją muziką.

Kaip žinia, vertybės – susijęs su objektais, asmenybės veiklos ar elgesio motyvas, kurį siekiama įtvirtinti žmoguje kaip asmenybės savybę. Todėl buvo siekta nustatyti mokinių požiūrį į svarbiausių savybių šių dienų žmogui reikšmingumą ir prašoma išskirti penkias svarbiausias (2 lentelė).

Nustatyta, kad mokiniai kaip reikšmingiausias vertybes iškelė sąžiningumą (56,6 proc.) ir draugiškumą (55,4 proc.). Tai patvirtina Ž. Pjaže teoriją, kad šiame amžiaus tarpsnyje jau suprantama – „elkis su kitais taip, kaip nori, kad elgtųsi su tavimi“, kartu atskleidžiamas vienmečių bendravimo vaidmuo. Mokiniai svarbiomis vertybėmis taip pat nurodė *pasitikėjimą* (50,8 proc.), *atsakingumą* (46,7 proc.), *pagarbą sau ir kitiems* (45,0 proc.). Projekto metu vertybių įverti-

2 lentelė

Vertybės, svarbiausios šių dienų žmogui

Klasė / Lytis	Klasė			Lytis		Iš viso
	II	III	IV	Mergaitės	Berniukai	
Sąžiningumas	59,8	56,1	54,0	55,8	57,7	56,6
Draugiškumas	57,4	58,9	50,6	54,3	56,7	55,4
Pasitikėjimas	49,0	54,7	49,4	50,0	51,9	50,8
Atsakingumas	41,8	46,3	51,7	45,7	48,1	46,7
Pagarba sau ir kitiems	46,6	40,7	47,1	45,7	44,2	45,0

3 lentelė

Vertybės, darančios poveikį sėkmingam mokymuisi

Klasė / Lytis	Klasė			Lytis		Iš viso
	II	III	IV	Mergaitės	Berniukai	
Darbštumas	58,6	61,7	55,2	60,9	54,8	58,3
Sąžiningumas	57,4	46,3	43,7	47,8	51,0	49,2
Stropumas	46,6	42,1	51,7	48,6	45,2	47,1
Pareigingumas	50,2	43,5	44,8	44,9	48,1	46,3
Tarpusavio pagalba klasėje	39,4	56,1	37,9	43,5	44,2	43,8

nimui įtakos turėjo populiariosios muzikos dainų turinys, muzikinės veiklos nuostatų pasirinkimas, kur svarbus abipusis pasitikėjimas, kito minčių, išgyvenimų gerbimas, gebėjimas išklausti, išgirsti nuomonę.

Taip pat buvo siekta nustatyti mokinių požiūrį į mokymosi metu kaupiamų vertybių reikšmingumą ir prašoma pažymėti penkias svarbiausias (3 lentelė).

Tyrimo duomenys atskleidė, kad darbštumą, kaip labai svarbią vertybę, nurodė 58,3 proc. mokinių. Tai rodo, kad mokiniai supranta darbštumo svarbą, jam teikia didelę reikšmę mokymosi procese. Taip pat svarba teikiama sąžiningumui (49,2 proc.), stropumui (47,1 proc.), pareigingumui (46,3 proc.), tarpusavio pagalbai klasėje (43,8 proc.) atspindi mokinių siekį atlikti pareigas, sutarti, bendrauti. Ugdymo projekto metu išryškėjęs šis požiūris į minėtas vertybes rodo, jog esama prielaidų sieti populiariosios muzikos kūrinių atlikimą, klausymą, apibūdinimą ir vertinimą su mokiniams aktualių kasdienių situacijų aptarimu pasitelkiant atitinkamus metodus.

Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaiko asmeninis santykis su pasauliu grindžiamas patyrimu. Nuo to, kokios vertybės tampa vienu ar kitų reiškinių, objektų vertinimo, pripažinimo, pasirinkimo ir siekimo orientyrais, priklauso žmogiškųjų santykių darna. Kitaip tariant, funkcionuojančios vertybės atitinkamai reguliuoja tolesnę vaiko asmenybės brandą ir atspindi santykius su aplinka. Muzika sužadina išgyvenimus, o jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokiniai yra puikūs fantazuotojai, todėl kūrybiškas populiariosios muzikos repertuaro interpretavimas gali įtraukti mokinius į gyvenimiškas klases, mokyklos, šeimos ar kitos jiems artimos aplinkos situacijas, kurias jie galėtų dar stipriau susieti su patiriama muzikine veikla. Rengiant mokinius gyvenimui ir nuolatiniam tobulėjimo siekiui mokytojo misija – puoselėti prigimtinį vaiko muzikalumą, kūrybišką asmenybę, pratinti atrasti muzikinio kūrinio prasmingumą, išmokyti vertinti praeities bei šių dienų kūrinius – teikti bendriausią supratimą apie tai, kas yra gera, gražu, teisinga, stiprinti doro elgesio motyvaciją, skatinti tinkamus sprendimus.

Išvados

1. Mokslinės literatūros analizė pagrindė, kad populiarioji muzika yra savitas sociokultūrinis veiksnys, vidinių jėgų raiškos šaltinis, todėl jos įtraukimas į ugdymo procesą gali padėti patenkinti mokinių saviraiškos ir saviugdos poreikius, skatinti jų vertybinį įprasminimą.

2. Pedagoginės minties ir įvairių raidos teorijų kontekste pateikiamas vienas iš būdų muzikiniam ugdymui stiprinti: įžanginis mokytojo žodis, paruo-

šiantis mokinius muzikos kūrinio / muzikinės veiklos suvokimui → muzikos intonacijų atpažinimas, kūrinio išgyvenimas → muzikinių potyrių įvardijimas nusakant suvoktą asmeninę prasmę → virtualios dorinio turinio situacijos modeliavimas → sprendimų priėmimas → vertinimas → atitinkamas suvokimas ir kt. neabejotinai stiprina muzikinio ir vertybinio mokinio pasaulio brandumą.

3. Atliktas tyrimas leidžia teigti, kad *asmeninės prasmės metodas* priimtinas ir veiksmingas jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokinių vertybinėms nuostatoms ugdyti pasitelkiant populiariąją muziką. Asmeninio prasmingumo idėjos taikymas pradiniaame muzikiniame ugdyme skatina vaiką susimąstyti ir suvokti dvasinio pasaulio jausmų ir minčių sąsajas. Asmeninės prasmės metodu atskleidžiamas ne tik pažinimo individualumas, bet ir suvokėjo pozicija, jo aksiologinė nuostata.

Literatūra

1. Aramavičiūtė V. *Auklėjimas ir dvasinė asmenybės branda*. Vilnius: Gimtasis žodis, 2005.
2. Aramavičiūtė V., Martišauskienė E. Vertybių ugdymas – pedagoginių kompetencijų pamatas. *Pedagogika*, 2006, t. 84, p. 33–37.
3. Bakutyte R. *Pradinių klasių mokinių humaniško ugdymas*. Šiauliai: ŠU leidykla, 2001.
4. Balčytis E. *Muzikinio ugdymo labirintais*. Šiauliai: ŠU leidykla, 2012.
5. Barkauskaitė M. *Suaugusiųjų pedagogikos gairės*. Vilnius: VPU leidykla, 2006.
6. Bitinas B. *Hodegetika*. Vilnius: Kronta, 2004.
7. Bitinas B. *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Enciklopedija, 2000.
8. Boal-Palheiros G. M., Hargreaves D. J. Listening to music at home and at school. *British Journal of Music Education*, Ed. 18, No. 2 (2001), p. 103–118.
9. Butkienė G., Kepalaitė A. *Mokymasis ir asmenybės brandimas*. Vilnius: Margi raštai, 1996. 298 p.
10. Campbell P. S. Unsafe suppositions? Cutting across cultures on questions of music's transmission. *Music Education Research*, 2001, Vol. 3, No. 2, p. 215–226.
11. Davidson L., Scripp L. Young children's musical representations: windows on music cognition. *Generative Processes in Music*. Ed. by J. A. Sloboda. Oxford: Clarendon Press, 2000, p. 195–230.
12. Davis S. G., Blair D. V. Popular Music in American teacher education: A glimpse into a secondary methods course. *International Journal of Music Education*, 2011, Vol. 29, No. 2, p. 124–140.

13. Girdzijauskas A. *Muzikos klausymo metodai*. Klaipėda: KU leidykla, 2012.
14. Green L. Popular music education in and for itself, and for „other“ music: current research in the classroom. *International Journal of music Education*, Vol. 24, No. 2, 2006, p. 101–118.
15. Jonilienė M. Vaiko dorinių vaizdinių ir juos lydinių išgyvenimų ypatumai. *Pedagogika*, 2008, t. 92, p. 103–109.
16. Martišauskienė E., Tavoras V. Mokytojų vertybinės orientacijos kaip jų meninės individualybės formavimosi veiksnys. *Acta paedagogica Vilnensia*, 2012, t. 28, p. 73–82.
17. Navickienė L. *Emocinio imitavimo metodas muzikos pamokoje*. Vilnius: Kronta, 2005.
18. Piaget J. *Vaiko kalba ir mąstymas*. Vilnius: Aidai, 2002.
19. Piličiauskas A. *Muzikos pažinimas. 2-oji knyga. Stadijos, rezultatai ir reikšmė*. Vilnius: LAMUC, 1998.
20. Rogers C. R. *Freedom to learn*. Kolumbus, Ohio: Merrill, 1969.
21. Sakadolskienė E. *Muzikos kūrinys, kaip vaizdinys: priemonė muzikos klausymuisi*. Vilnius: Edukologija, 2012.
22. Sprinthall N. A., Sprinthall R. C. *Educational Psychology*. New York: McGraw-Hill, 1990, p. 174–181.
23. Swanwick K. Musical development Theories Revisited. *Music Education Research*, 2001, Vol. 3, No. 2, p. 227–242.
24. Velička E. *Garsų ir tylos paslaptys*. Kaunas: Šviesa, 1995.
25. Vitkauskas R., Abramauskienė J., Barisas K., Kiriliauskienė R., Tarnauskaitė-Palubinskienė V. *Bendrasis muzikinis ugdymas Lietuvoje*. Vilnius: Edukologija, 2012.
26. Выготский Л. С. Анализ эстетической реакции. Из: *Собрание трудов*. Москва: Лабиринт, 2001, с. 344–364.
27. Маслоу А. *Дальние пределы человеческой психики*. Санкт Петербург: Еврозия, 1997.
28. Теплов Б. М. *Проблемы индивидуальных различий*. Москва: ИАПН, 1961.
29. Эриксон Г. Э. *Детство и общество*. Санкт-Петербург: Речь, 2000.

Summary

Asta Rauduvaite

THE INCREASING EFFECTIVENESS OF MUSICAL EDUCATION BY POPULAR MUSIC

The article investigates the opportunities of musical education effectiveness increase by fostering attitudes of moral values for young schoolchildren by integrating a popular music. The attitudes of moral values are based on the context of pedagogical thoughts and theories of psychological development; following the research results the relations and opportunities of improvement of schoolchildren musical activities and attitudes of moral values are being discussed.

The importance of values in the process of education is obvious for most of the education policy-makers and practitioners of different countries. The attitudes of values are a priority goal in strategic documents and respond new challenges for education, i.e. rapid changes of country's social and economical areas as well as growing opportunities for implementing educational innovations. Therefore, while raising educational goals, it is important to consider all the factors which could influence them, as well as maintain a schoolchild's relation with the perceived reality. In this context primary musical education with it's attractive forms of activities while integrating popular music, could contribute to the development for the integral educational process of a schoolchild's attitudes of moral values, competences, knowledge and perception.

The relevance of the issue is young schoolchildren interest in popular music and controversial attitudes towards it's influence. Looking to modern personal and professional ambitions, considering the attractiveness of popular music, which corresponds the demands of schoolchildren, the problem of modern music pedagogy is young children's education of attitudes of moral values by actively integrating a popular music.

The analysis of scientific literature reveals that popular music is a distinctive sociocultural factor, a source of internal force expression; therefore, it's involvement to the process of education could satisfy the demands of schoolchildren self-expression and self-education, stimulates it's value based importance. Thus, in the context of pedagogical thoughts and theories of psychological development,

the effectiveness of musical education could be increased in the following way: an introductory teacher's speech, to familiarize schoolchildren with the perception of music composition / musical activity→an identification of music intonations, an experience of music→an outline of musical experience by telling a perceived personal meaning→modelling of virtual situation of moral content→decision making→evaluation→an appropriate perception and etc. These are the factors that positively enhance a schoolchild's maturity of musical and value based perception.

The research results reveal that a method of personal meaning is accepted and efficient for education of attitudes of moral values by popular music of young schoolchildren. The application of the idea of personal meaningfulness for primary musical education, stimulates a child's reflections and perception of relation between spiritual feelings and thoughts. A method of personal meaning reveals not only an individuality of knowledge, but also a perceivers position, his axiological attitude.

Keywords: value based education, attitudes of moral values, popular music.

*Lietuvos edukologijos universitetas
Įteikta 2013 m. gegužės mėn.*